

REGIONÁLIS FOLYAMATOK AZ EU-CSATLAKOZÁS UTÁNI ÉVEKBEN LENGYELORSZÁGBAN

(Regional Development Processes after the EU-Accessions
in Poland)

PUSZTAI JÓZSEF

Kulcsszavak:

Lengyelország EU-csatlakozás gazdasági növekedés regionális divergencia

Lengyelország az EU-csatlakozás után tovább gyorsuló gazdasági konvergenciát mutat az EU magállamaihoz viszonyítva. Az országon belül azonban tovább nőtt a régiók közötti eltérés, azonban a divergencia sebessége csökkent. Ennek folyamatát, okait és mértékét mutatja be a tanulmány a gazdaság-matematika eszköztárát is felhasználva.

Az EU-csatlakozás utáni regionális folyamatok

Az ország regionális folyamataiban jelentős változást hozott az európai uniós csatlakozás, már csak a későbbiekben részletesen tárgyalt hatalmas forrásbevonás miatt is. Tézisünk szerint a lengyel régiók között a divergencia folytatódott, bár sebessége jelentős mértékben csökkent a csatlakozás előtti évekhez képest. Mindközben az ország egésze erősen konvergált az unió fejlett államaihoz. Ez természetesen siker, még akkor is, ha az elemzésbe csak 2003–2006 (esetenként 2007) adatai szerepelnek a statisztikai elérhetőség miatt. 2003 felvételére (csatlakozás előtti utolsó év) kizárólag az idősor megfelelő hosszának előállítása céljából volt szükség, az eredményt nem módosítja, amint ezt az 1. ábra mutatja.

A csatlakozás utáni kihívások

Az uniós források lehívása (amelyek a lengyel GDP 4%-át érik el) a divergenciát mérsékelni tudta ebben a négy évben, de megállítani nem. Általános európai tapasztalatként itt is jellemző, hogy míg az egész ország konvergál az Európai Unió régi tagállamaihoz, beleértve a régiókat is, addig az egyes régiók egymáshoz képest divergálnak (Lobatch 2009).

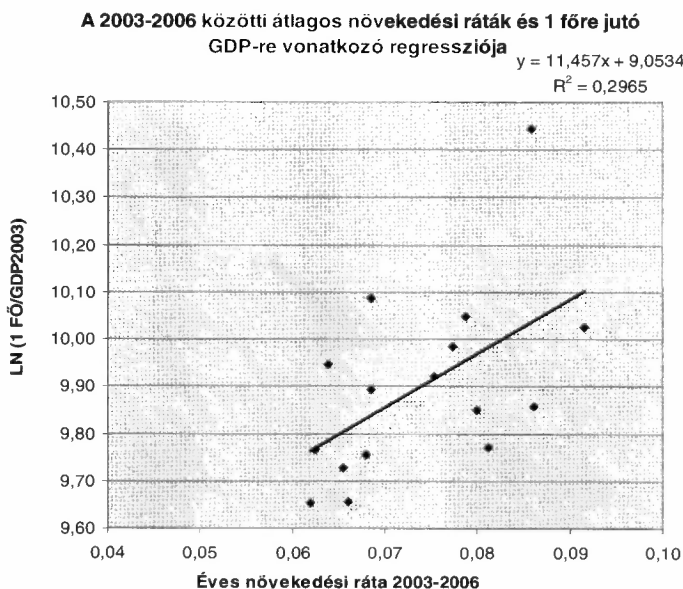
Az országban háromféle elméleti scenárió versengett az uniós források elosztásának mikéntjéért, úgymint:

- „egyenlő”, lakosság arányú pénzelosztás (equal): ez az ország konvergenciáját segíti, de nem támogatja a régiókat. Gazdaságilag nem igazán hatékony, politikailag közepesen nehéz megvalósítani.
- kiegyenlítő (equity): ezen esetben az elmaradottság foka szerint pozitívan diszkriminálnak. Ezen esetben a régiók közötti divergencia lelassulhat, sőt, akár meg is állhat, viszont a versenyképes területek fejlődése elmarad az optimálistól, mivel a pluszforrás nem náluk hasznosul, ezért rövid távon csökkeni az egész ország konvergenciáját (Lobatch 2009). Mi magunk egyáltalán nem vagyunk erről meggyőződve, mivel álláspontunk szerint a társadalmi kohézió szempontjából ez volna a leghasznosabb.
- Hatékonyság alapú (efficiency): ez a megoldás szimpla piaci logikán nyugszik, mégpedig a leggyorsabban fejlődő régió kapja a legtöbbet, mert ott termelődik az egy egységnyi befektetett EU-pénzre a legtöbb növekedési egység. Ezen logika tovább polarizálja a különbségeket, azonban vélhetően rövid távon (de csak rövid távon!) növeli az egész ország konvergencia sebességét. A politikai kivitelezhetőség kockázata nagy (Lobatch 2009).

1. ÁBRA

A 2003–2006 közötti átlagos növekedési ráták és az 1 főre jutó GDP-re vonatkozó regressziója

(Regression of the Annual Average Growth Rate and GDP/capita between 2003 and 2006)

Forrás: Az OECD Regional Database (2009) alapján saját számítás.

Meglátásunk szerint az ország az egyenlő és a kiegyenlítő megoldásokhoz hasonló szisztémához nyúlt, mert csak kohézió mentén tartható fenn a hosszú távú harmonikus növekedés, amit a csökkenő sebességű divergencia is visszaigazolt, míg Európa egyik leggyorsabban növekvő gazdaságaként a konvergencia sebességéből sem veszített lényegesen (OECD 2009). Még akkor is, ha Krugman (1991) (a világgazdasági válságot előrejelző Nobel-émlékdíjas) és más hazai (pl. Gorzelak [1999]) közgazdászok az efficiency megoldást preferálták, a döntést helyesnek tartjuk.

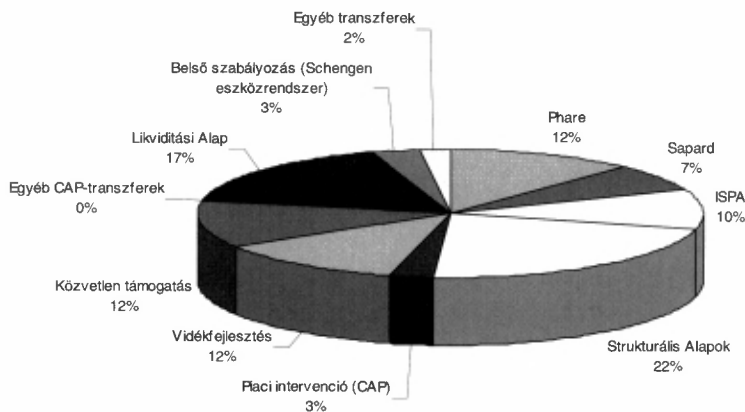
EU-alapok Lengyelország számára

Az EU-csatlakozás után a regionális rendszer valódi „stressz tesztje” jól sikerült, mivel modernizálta az államigazgatást, a régiók menedzsment tudását növelte és fejlesztette a partnerséget és a flexibilis kormányzást (Pálné Kovács 2009).

Az Uniós alapok rendelkezésre állása a csatlakozás és 2006 májusa, azaz az első 24 hónap után nettó 2,8 milliárd euró pozitív transzfert jelentett. 2006-ban a GDP 1,2%-át, 2007-ben 1,5%-át, 2008-ban 3,25%-át tette ki a transzfer összege. Az első két év EU-transzfereinek szektoronkénti megoszlását mutatja a 2. ábra.

2. ÁBRA

*A Lengyelországba érkező EU-transzferek struktúrája %-ban,
(2004. május 1-jétől 2006. április 30-ig)
(Structure of the EU-Transfers into Poland in %)*

Forrás: Lengyel kormányzat (2006).

Az alapok elérhető összegeinek a lehívása az első három évben viszonylag lassú volt (50,7%-ra született meg jóváhagyott szerződés), ennek elsőrendű oka a rendkívül decentralizált rendszer, amely meghosszabbítja a folyamatokat, és több koordinációt igényel. (Természetesen ezzel együtt mélyen demokratikus, illetve optima-

lizálja az elosztást, mivel rendkívül sok szempontot érvényesít.) Második ok a még mindig nem teljesen kiforrott jogi háttér, amelyet folyamatosan kell adoptálniuk. Harmadik pedig a több mega projekt, amelyeknél természetes a hosszabb koordináció. Az EU-csatlakozás lakossági támogatása is folyamatosan nőtt a belépéskori 71%-ról a mai 83%-ra, mintegy igazolva az elmúlt évek gazdasági és politikai sikereit (Balcerowicz 2007).

Mennyire hatékony a regionális fejlesztési politika a csatlakozás óta?

Az eltelt négy évben igazán csak az utolsó kettőben mérhető szignifikáns javulás, de mindhárom (az EU által használt) makromodell előrejelző rendszer jelentős pozitív GDP növelő hatást jelez a következő évtizedre (1. táblázat). (Ezen modelleket természetesen komoly kritikával illelhetjük, ezen módszertani elemzés azonban nem tárgya a dolgozatnak.)

1. TÁBLÁZAT
A 2007–2013 közötti szimuláció eredményei
(Results of the Simulation between 2007 and 2013)

Év	EcoMod	HERMIN	Quest II
2006	0,0	0,0	0,0
2010	2,6	2,6	1,9
2015	8,2	4,6	5,0
2020	10,4	3,5	4,2

Megjegyzés: Az EU-alapok hatása a lengyel gazdaságra a GDP-növekedés %-ában (összehasonlítva a támogatások nélküli növekedéssel).

Forrás: Bradley–Untiedt (2007).

Kohéziós politika

Lengyelország az első programozási szakaszban (2004–06) 12,8 Mrd eurót kapott, mely összeg a negyedik legnagyobb volt az Unióban. A 2007–2013 közötti időszakban az ország 67 Mrd eurót kap csak a kohéziós keretből, ami az egész uniós kohéziós keret 20%-a.

Mivel ekkor már Lengyelország kapja a legnagyobb összeget, ezért az EU egyfajta hatékonyság elemző laboratóriumként figyeli az országot, melynek a tapasztalatai döntően fogják befolyásolni az egész EU kohéziós politikáját (Freyberg 2008). A két szakasz kohéziós politikájának pénzelosztását mutatja operatív szinten a 2. táblázat és a 3. táblázat.

2. TÁBLÁZAT

Az EU-források Operatív Programok közötti eloszlása, 2004-2007
(a teljes összeg százalékában)

(Distribution of EU-Transfers between the Operative Programs, 2004-2007)

Operatív Program	A teljes összeg százaléka
Kohéziós Alap	41
Közlekedés	8
Humán erőforrás	9
Versenyképesség	8
Regionális program	22
Mezőgazdaság	9
Halászat	1
Kiegyenlítési program	1
Interreg program	1

Forrás: „Raport o rozwoju... (2007).

3. TÁBLÁZAT

EU-források eloszlása az Operatív Programok között 2007 és 2013 között
(a teljes összeg százalékában)*

(Distribution of EU-Transfers between the Operative Programs, 2007-2013)

Operatív Program	A teljes összeg százaléka
Infrastruktúra és Környezet	41,50
Emberi erőforrás	14,40
Innovatív gazdaság	12,30
Regionális programok (16)	24,60
Európai térségi fejlesztés	1,10
Kelet-Lengyelország fejlesztése	3,40
Technikai segítség	0,80
Végrehajtási tartalék	1,90

*A térségi fejlesztésre fordított alapok (Mezőgazdasági és Halászati Programok 2004-2006) a Kohéziós Alapoktól elkülönítettek.

Forrás: Ministry of Regional Development (2007); OECD (2009).

Mindkét periódusban a legnagyobb összegek a környezetvédelmi és a közlekedési projektekre költődnek, mivel a lengyel infrastruktúra rendkívül alulfejlett. Másodszor a nagyobb projekteket az első betanulási szakaszban könnyebb biztosan kezelni, mint a kisebbeket tömegesen. Harmadszor pedig politikailag is látványosabbak a nagy infrastrukturális beruházások (Freyberg 2008). A regionális operatív programok költséghely szerinti elosztását a 4. táblázat mutatja.

4. TÁBLÁZAT

*A Regionális Operatív Programok kiadásainak eloszlása 2007–2013 között
(a teljes összeg százalékában)*

(Distribution of Expenditure of the Regional Operative Programs, 2007–2013)

<i>Cél</i>	<i>A leggazda- gabb régió*</i>	<i>A legszegé- nyebb ré- gió**</i>	<i>Lengyel- ország</i>	<i>EU</i>
K+F, vállalkozás	15,92	14,02	17,07	16,89
Információs társadalom	11,63	4,54	5,77	3,75
Közlekedés	36,15	43,27	35,53	24,50
Energia	1,77	3,28	3,46	2,50
Környezetvédelem	14,73	7,09	13,44	15,00
Kultúra és turizmus	3,12	4,86	3,27	3,10
Humán erőforrás- fejlesztés	12,25	13,29	13,00	23,00
Szociális infrastruktúra	2,88	6,28	4,24	5,50
Területfejlesztés	0,68	1,74	2,58	2,50
Intézményi és admi- nisztrációs potenciál	0,87	1,65	1,66	1,70

*Mazowieckie (81,2% az egy főre eső GDP 2005-ben, PPS-ben, EU27=100)

** Lubelskie (35,0% az egy főre eső GDP 2005-ben, PPS-ben, EU27=100)

Forrás: Ministry of Regional Development (2008).

A 4. táblázatból is látszik, hogy a fenti két fő befektetési területen kívül a további három legfontosabb terület Lengyelország számára a K+F és a vállalkozás-fejlesztés, az információs társadalom és a humán erőforrás fejlesztése.

Az elmúlt négy év lényegi következtetéseit a régiók, az ország és az Unió számára a következőkben összegezzük (*Freyberg* 2008):

- 1) Az EU kohéziós politikájának pozitív hatása kisebb az elvártnál, a divergenzia nem állt le, csak mérséklődött;
- 2) Pontosabb hatékonyság mérési módszerek szükségesek;
- 3) Jobban fókuszáljanak a régiók az oktatásra és az infrastruktúra-fejlesztésre, saját stratégiájukat kialakítva ezeken a területeken;
- 4) Több technikai segítség kell az új tagállamoknak az EU-tól az adminisztráció és a szabályozás fejlesztésének területén;
- 5) Lengyelország megfelelő teszt ország az EU bizottság számára a jövő uniós regionális politikájának alakításához;
- 6) Lengyelország számára a szabályozás minőségének folyamatos javítása elengedhetetlen;
- 7) A lengyel régiók alapvetően jól felkészültek és motiváltak az alapok pénzeinek sikeres felhasználására.

Az OECD elemzése a csatlakozás utáni regionális politika eredményeiről

Az objektivitás szempontja miatt fontosnak tartjuk, hogy röviden kitérjünk egy, az EU-tól közvetlenül nem függő tekintélyes szervezet elemzéseire is. Elemzésük (OECD 2009) összegzésként kiemelik a növekvő regionális különbségeket, amelyek különösen három dimenzió mentén kritikusak és kezelendők: elsőként az ország keleti és nyugati részének távolodását, másodikként Varsó és az ország összes többi területének távolodását, végül pedig a központi városok és a peremterületek közötti intraregionális különbségek növekedését emelték ki. Megoldásként alapvetően szintén a humán tőke, az innovációs képesség és az infrastruktúra további fejlesztését javasolják, kiemelve még az FDI és a vidékfejlesztés nagyon fontos modernizációs szerepét.

Regionális fejlesztés kihívásai

A nagyvárosok és a rurális területek közötti növekedésbeli eltérés megmaradt a csatlakozás után is, ennek csökkentése a legfőbb kihívás. Itt fő magyarázó faktorként a magasabb foglalkoztatás és a termelékenység jelenik meg (3. és 4. ábra).

A második kihívás a Varsó és a többi centrum közötti divergencia megállítása, melyet legfőképp a szolgáltató szektor varsói dominanciája magyaráz (5. ábra).

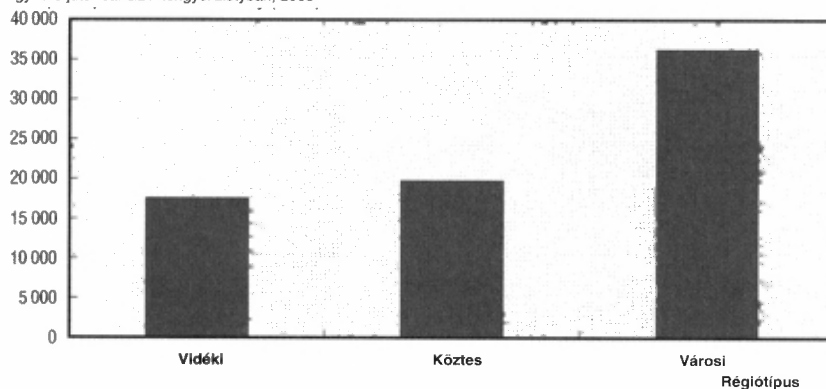
Ami Varsó esetében természetesen tovább növeli a tőkevonzó képességet is (6. ábra).

3. ÁBRA

Az egy főre eső reál GDP a régiók típusa szerint Lengyelországban, 2005
(lengyel zloty)

(Real GDP per Capita by the Type of Regions in Poland, 2005)

Egy főre jutó reál GDP lengyel zlotyban, 2005

Forrás: OECD (2009, 55).

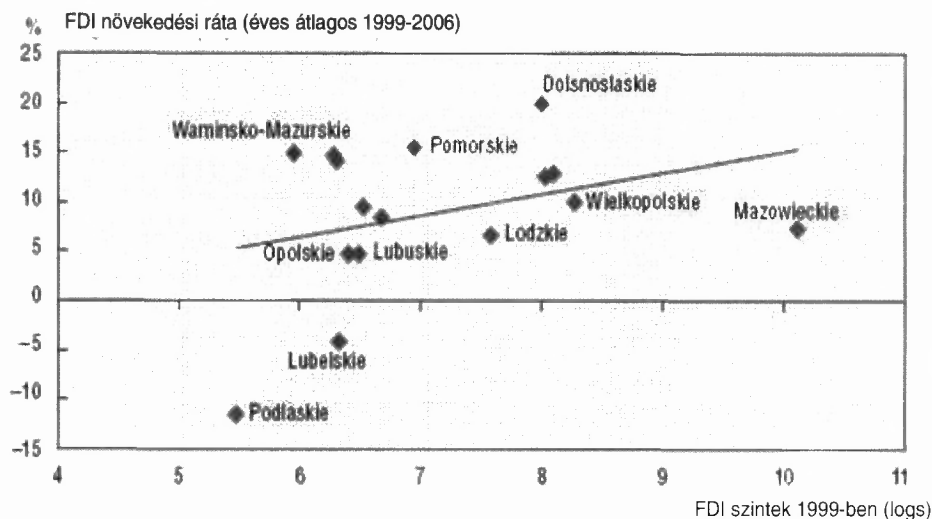

6. ÁBRA

Növekvő különbségek a működő tőkevonzó képességben
(FDI-növekedés és a kezdeti szintek)

(Increasing Disparities in Attracting FDI [FDI-Growth and Starting Levels])

Az adatok TL3-szinten nem állnak rendelkezésre.

Forrás: OECD (2009, 58).

Ezen a területen a megoldás a humántőke további fejlesztésén túl a nagyvárosok specializálódása néhány kiemelt tudásalapú területre, amelyekben keresztül direkt módon is kapcsolódhatnak a világgazdaság és az EU gazdasági keringéséhez, ezáltal az ország gazdasági növekedésének még inkább a motorjaivá válva.

A harmadik kihívás pedig a rurális területek szerepének a megtalálása, fejlesztése, ami sajnos még mindig csak zömében alacsony hatékonyságú mezőgazdasági termelést jelent. Ebben jelentős változást a négy uniós év nem hozott. Tapasztalatként elmondható, hogy jelentősen növelni kell, és minőségében, célzottságában is javítani kell a terület pénzügyi transfereit, növelni a szociális védelmet, különös tekintettel a foglalkoztatás védelmére és a KAP lehetőségeinek hatékony felhasználására. (Mindezen megállapítások egzakt módon matematizálhatók is, ez azonban nem a cikk része, de lásd OECD 2009)

Összegzésként elmondható, hogy minden „korai betegsége” ellenére az EU-csatlakozás kihasználása mind az ország, mind a régiók, mind pedig a lakosság érteke alapján sikeres volt.

Irodalom

- Balcerowicz, E. (2007) *The Impact of Poland's EU Accession on its Economy*. Center for Social and Economic Research, Warsaw.
- Bradley, J.–Untiedt, G. (2007) „Do Economic Models Tell us Anything Useful about Cohesion Policy Impact.” – *GEFRA Working Papers*. 3.
- Freyberg, E. (2008) *How effective are regional development policies?* Warsaw School of Economics, Warsaw.
- Gorzela, G. (1999). Regional Policies and regional Capacity-Building in Poland. – Brusis, M. (ed.) *Central and Eastern Europe on the Way to the European Union: Regional Policy Making in Bulgaria, the Czech Republic, Estonia, Hungary, Poland and Slovakia*. Centrum fuer Angewandte Politikforschung. /www.cap.uni-muenchen.de/download/2000/RPPoland.PDF
- Krugman, P. (1991) *Geograph and Trade*. MIT Press, Cambridge.
- Lobatch, A.I. (2009) *EU membership and growing regional disparities: Poland's strategy options to optimise structural transfers from the Union*. Belarus State Economic University, Belarus. <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISP/Unpan1018524.pdf>; (Letöltve: 2009. 08. 29.)
- Myrdal G. (1957) „*Economic theory and underdeveloped regions*.” Duckworth, London.
- OECD (2009) Annex 1.A1. Econometric Model to Measure Regional Economic Growth. – *OECD Territorial Reviews: Poland*. OECD Publishing, Paris.
- Pálné Kovács, I. (2009) Europeanisation of Territorial Governance in Three Eastern/Central European Countries. – *Halduskultuur*. 10. 40–57. o.
- „*Raport o rozwoju i polityce regionalnej*.” (2007) Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.